

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9 9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

- Černý, E. 1991: Nejstarší historie hradu a městečka Holštejna a panství holštejnského. Holštejna.
- Černý, E. 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plůžin. Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny. Brno.
- Hosák, L. 1933: Dějiny Boskovska. 2. Od počátků hnutí husitského do bitvy na Bílé hoře. Vlastivěda Boskovska VIII. Boskovice.
- Hosák, L.-Šrámek, R. 1980: Místní jména na Moravě a ve Slezsku. II. M-Ž. Praha.
- Knies, J. 1896: O zaniklých osadách, hradech, tvrzích a dvorcích v okrese Blanském, Časopis Matice moravské XX, 42-47, 116-122.
- KP: Brandl, V., Bretholz, B. (edd.), Libri citationum et sententiarum seu Knihy půhonné a nálezové I ss. Brunae 1872 ss.
- Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.
- Skutil, J. 1979: České raně novověké listiny rájeckého archivu. In: Ševčík, A. (ed.), Kapitoly z dějin Vavřince, 24-33. Vavřinec.
- Wolny, G. 1846: Die Markgrafschaft Mähren. Topographisch, statistisch und historisch geschildert. II. Band. 2. Abtheilung. Brüner Kreis. Brünn.
- ZDB: Chlumecky, P. R. v.-Chytil, J.-Demuth, C.-Wolfskron, A. R. v. (Hrsg.), Kalina, T. (ed.), Die Landtafel des Markgrathumes Mähren-Moravské zemské desky. Brüner Cuda-Kraj brněnský. Brünn-Praha 1856, 1950.
- ZDO: Chlumecky, P. R. v.-Chytil, J.-Demuth, C.-Wolfskron, A. R. v. (Hrsg.). Die Landtafel des Markgrathumes Mähren. Olmützer Cuda. Brünn 1856.

Resumé:

Jedovnice (Bez. Blansko). Feldflur „Pod Harbechem“. Mittelalterliche Ortswüstung Rohrbach. Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno

Das Dorf Rohrbach wird in schriftlichen Quellen zwischen den Jahren 1371-1464 als Bestandteil der Herrschaft von Jedovnice-Holstein erwähnt, im Jahre 1378 wird der Angehörige des niedrigeren Adels (Vítek) „von Rohrbach“ geschrieben. Im Jahre 1481 war jedoch nur noch von den dortigen Grundstücken die Rede und das eigene Dorf ging aus Besitzlisten verloren; in den Jahren 1569 und 1573 wurde es ausdrücklich als

wüst bezeichnet. Anhand der Ortsnamen „Harbechy“ oder „Na Harbechách“ wurde bisher seine Situierung in der Nähe des ehemaligen Herrschaftshofes 2 km westlich von Jedovnice erwogen, diese Lokalisierung wurde jedoch durch die jüngste Terrainprospektion nicht bestätigt. Markante Spuren der mittelalterlichen Besiedlung aus dem 13.-15. Jahrhundert wurden dagegen in der Feldflur „Pod Harbechem“, ca 1,1 km südwestlich der St. Peter-und-Paul-Kirche in Jedovnice, auf der rechten Talterrasse von Veselý Žleb entdeckt. Funde konzentrierten sich dort auf dem nach Osten orientierten Abhang in der Seehöhe 459,5-475 m, in dem Streifen von ca 400-500 x 75-127 m an dem lokalen Quellgebiet. Es ist daher höchstwahrscheinlich, daß das untergegangene Rohrbach sich ehestens in dieser Lage im Westteil des Jedovnicer Katasters befand. Das neu lokalisierte Dorf kann für eine interessante Ergänzung der Struktur der älteren Jedovnicer Siedlungskummulation gehalten werden; es ist eine typische Kolonisierungseinheit, die nach der beträchtlichen Länge, der Gestaltung der Umgebungsgrundstücke sowie dem Namen zu der zahlreichen Gruppe von Dörfern auf der Herrschaft von Holstein gehört, die durch österreichische Ankömmlinge nach dem Hufensystem gegründet wurden.

Die sehr zahlreiche Kollektion von Keramikfragmenten (ca 1500 Stk), die bei Oberflächenlesen gewonnen wurde, datiert die Anfänge des Dorfes vor die Mitte des 13. Jahrhunderts (rädchenverzierte graphithaltige Töpferware), stark vertreten waren auch Fragmente aus der 2. Hälfte des 13. und der 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts (u.a. Kannen mit Bügelhelkeln und flache Scheibendeckel). Im Übereinklang mit schriftlichen Quellen gehören die jüngsten Funde aus der Ortswüstung Rohrbach der Periode um die Mitte des 15. Jahrhunderts an; zur Verlassung des Dorfes kann neben der allgemeinen derzeitigen Besiedlungskrise in dem Dražany-Hügelland auch eine mögliche Erweiterung des sog. Tunklovský-Teichs in seiner unmittelbaren Nachbarschaft beigetragen haben.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Rantířovská. Středověk (?). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalita doposud nebyla zkoumána a z její bezprostřední blízkosti nejsou známy archeologické objekty či nálezy.

Lokalita se nachází při západním okraji města Jihlavy, na osídleném území (533,20 m. n. m.). První známá zástavba pochází až z druhé poloviny 20. století, předtím byl prostor zemědělsky využíván.

Dohled se omezil na dokumentaci, sledování a vzorkování profilů.

Trasa výkopů nenarušila až na jedinou výjimku žádné archeologicky významné objekty. Terén byl upravován až v souvislosti s výstavbou hospodářských objektů v průběhu 20. století. Na jílovité podloží a půdní horizont nasadaly vrstvy recentních dorovnávek se stavební sutí a škváry. Podařilo se zachytit jediný nedatovaný objekt, snad středověkou sídlištní jámu. V místě zplanýrovaných objektů byly obnaženy betonové základy původní zástavby z druhé poloviny 20. století.

Archeologický průzkum nepotvrdil očekávané relikty středověkého dolování.

*David Merta, Archaia
David Zimola, MV Jihlava*

Prameny:

Merta, D.-Zimola, D. 1999: Jihlava, Rantířovská Dům s pečovatelskou službou, Nálezová zpráva, uložena v archivu brněnského pracoviště společnosti Archaia.

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Rantířovská Gasse. Mittelalter (?). Siedlung. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Masarykovo nám. 5, parcely 129, 131/2, 131/3. Sídlištní vrstvy. Novověk. Záchraný výzkum.

Lokalizace: SMO odvozené 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5; 192 mm od Z, 370 mm od J sekční čáry.

Při dostavbě domu na parcele č. 129 byla odstraněna dvorková přístavba, v jejíž základech byla založena nová budova. Rýhy pro novou kanalizaci byly vedeny v novověkých navážkách pouze v hloubce cca 0,50 m od současného terénu a tedy neporušily žádné archeologické vrstvy. Také přístavba garáží na parcelách 131/2 a 3 výrazněji nezasáhla do země. Naopak mírně svažité terén byl pro stavbu garáží srovnán dosypáním.

Pro předběžné ověření historie domu č. 5 bylo použito srovnání současného stavu zástavby se stavem, který zachytila indikační skiza z r. 1835. Na počátku 20. století došlo k výraznému přemodelování parcelace bloku č. 2 východní fronty náměstí. Na scelených parcelách došlo k přestavbě dvou domů v dnešní č. 5, v jehož suterénu a přízemí jsou dosud patrné relikty původní zástavby. Během této přestavby byl terén v zadním traktu nového domu dorovnan stavební sutí a celkově navýšen. Z mělkých výkopů nebyl získán žádný archeologický materiál. Celá akce má dokumentační hodnotu a doplňuje znalosti o vývoji zástavby historického jádra města.

Středověká archeologická situace na této lokalitě pravděpodobně dosud není výrazněji porušena, ale naopak pouze konzervována pod vrstvou novověkých navážek. V případě hlubších zásahů do terénu je potřeba s touto skutečností v budoucnu počítat.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Prameny:

Zatloukal, R. 1999: Jihlava, Masarykovo nám. 5. Nálezová zpráva č. j. 43/99 uložena v archivu ÚAPP Brno.

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Masarykovo Platz Nr. 5. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Matky Boží 26, parcela č. 2684/2. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5; 127 mm od Z, 363 mm od J sekční čáry. Sídlištní vrstvy. Novověk. Záchraný výzkum.

Lokalizace: SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5; 127 mm od Z, 363 mm od J sekční čáry.

Pro dostavbu prodejních prostor na parcele č. 2684/2 byl zvolen stavebně poměrně nenáročný projekt, který významnějším způsobem nezasáhl do terénního reliéfu. Stavba byla založena na základech, které svým nepřesáhly hloubku 1,20 m a tak se pouze ve své nejnižší části dotkly úrovně archeologických vrstev ze 16.-17. století. Profily měly převážně dokumentační hodnotu a rozšířily znalosti o výškových poměrech za zadním traktem domu č. 26. V obou profilech byl zachycen sled dorovnávkových vrstev, z nichž například k. 101 a 103 v P 2 mají zřejmě středověké stáří. Tyto kontexty jsou tvořeny požárovými zbytky - propálenou mazanicí a množstvím uhlíků, které byly v novověku přemístěny při nějakých zemních pracích. Žádné místo výkopu nedosáhlo geologického podloží.

V průběhu existence domu č. 26 zde docházelo během četných přestaveb k vyvezení částí stavebního rumu a k opětovným zahradním úpravám. Protože tato část není a zřejmě ani nikdy nebyla podsklepena, můžeme s jistotou konstatovat, že přibližně v hloubce 1,00 m od současného terénu se i nadále nacházejí převážně neporušené středověké archeologické situace, které jsou pouze překryty vrstevy novověkých navážek.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Prameny:

Zatloukal, R. 1999: Jihlava, Matky Boží 26. Nálezová zpráva č. j. 58/00 uložena v archivu ÚAPP Brno.